

การพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

ศิรินุช ฉายแสง^{*a}

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ตัวอย่างในการประเมินผลรูปแบบเป็นผู้รับบริการในคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ จำนวน 56 คน สุ่มเข้ากลุ่มโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired t-test

ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับบริการมีความสนใจใช้บริการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์ และคาดหวังต่อการรักษาด้วยสารสกัดกัญชา แต่ปัจจุบันการรักษาด้วยสารสกัดกัญชาทางการแพทย์ต้องตรวจรักษาโดยแพทย์ และจ่ายยาโดยเภสัชกร ส่วนการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์เป็นการให้บริการร่วมกับบริการกับคลินิกบริการทั่วไป รูปแบบบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) การคัดกรอง/ให้คำปรึกษา 2) การส่งต่อเพื่อจ่ายการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ 3) การติดตามผลการรักษา ทำให้ผู้รับบริการได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ สนองตอบความต้องการและมีความพึงพอใจในระดับมาก

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้คือ ควรพัฒนารูปแบบการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : คลินิกให้คำปรึกษา; การใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์; การพัฒนารูปแบบ

^{*} ผู้อำนวยการ, สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรชนามินทรราชินีปลาเค้า จ.อำนาจเจริญ

^a ผู้เขียนหลัก ศิรินุช ฉายแสง Email: teakaa2517@hotmail.com

รับบทความ: 24 พ.ย. 64; รับบทความแก้ไข: 21 ธ.ค. 64; ตอรับตีพิมพ์: 21 ธ.ค. 64; ตีพิมพ์ออนไลน์ 1 ม.ค. 65

Development of a Counseling Clinic Model for Medical Cannabis Extract Use at Ban Non Du Tambon Health Promoting Hospital, Mueang District, Amnat Charoen Province

Sirinuch Chaisaeng^{*a}

Abstract

Objective of this research was to develop a model of counseling clinic for medical cannabis extract use at Ban Non Du Tambon Health Promoting Hospital, Mueang district, Amnat Charoen province. Samples for the development of the model were comprised of 12 persons selected with the purposive sampling method. Another group of samples used in the evaluation of the model were 56 patients who attended the counseling clinic for medicinal cannabis extract use and were recruited using simple random sampling technique. Research tools used for the data collection were an interview guide and a questionnaire. The data were analyzed using frequencies, percentages, means, standard deviations, and paired t-test.

The findings showed that: patients were interested in receiving the services from the model counseling clinic medical cannabis extract use. Physicians must diagnose and prescribe medical cannabis extracts while pharmacists must be the ones who provided them to patients. Services provided in the model clinic included 1) screenings and counseling, 2) referral for diagnosis and treatment of medical cannabis extracts, and 3) follow-ups. The model services helped patients receiving reliable information and services that met their needs. The patients' satisfaction was at a high level.

It was suggested from this study that clinic for medical cannabis extract use can be provided at the subdistrict (Tambon) level to improve accessibility of the medical cannabis extracts.

Keywords : Counseling clinic; Use of medical cannabis extracts, Model development

^{*} Director, The 60th Anniversary Commemoration of the King's Mother Health Center, Pla Khao, Mueang District, Amnat Charoen Province

^a Corresponding author: Sirinuch Chaisaeng Email: teakaa2517@hotmail.com

Received: Nov. 24, 21; Revised: Dec. 21, 21; Accepted: Dec. 21, 21; Published Online: Jan. 1, 22

บทนำ

สารสกัดกัญชาได้ถูกนำมาใช้ในทางการแพทย์มากขึ้น ด้วยหวังประโยชน์ในการรักษาโรคและบรรเทาอาการต่างๆ สำหรับผู้ป่วยหลายคนมีความคาดหวังในการใช้สารสกัดกัญชาเมื่อไม่สามารถรักษาให้หายขาดด้วยการรักษาตามมาตรฐาน ในขณะที่แพทย์หลายคนยังมีความกังวลถึงผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการใช้ ดังนั้นการตัดสินใจในการเริ่มให้การรักษาด้วยสารสกัดจากกัญชาควรขึ้นอยู่กับกรให้ข้อมูลรวมทั้งการตัดสินใจร่วมกันระหว่างแพทย์และผู้ป่วย บนพื้นฐานของความเป็นจริง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้ป่วย⁽¹⁾ ประชาชนทั่วไปยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ที่ไม่ถูกต้อง จากการสำรวจความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นของประชาชนต่อเรื่องกัญชาทางการแพทย์ และการใช้แบบสันทนาการในประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ⁽²⁾ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าใจไม่ถูกต้อง หรืออาจไม่ทราบเลย โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์ของกัญชาในประเด็น “กัญชารักษาโรคมะเร็งให้หายได้” และ “กัญชาใช้รักษาโรคนอนไม่หลับได้” ซึ่งยังต้องมี การวิจัยเพิ่มเติม แต่กลับมีตัวอย่างที่เชื่อว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องแล้วสูงถึงร้อยละ 39 และ 30 ตามลำดับ โดยอีกร้อยละ 27 และ 43 ตามลำดับ ระบุไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการสำรวจการเคยใช้กัญชา ในตลอดชีวิตที่ผ่านมา พบว่าคนไทยกว่า 5 ล้านคน เคยใช้ในทางที่ผิดคือใช้เพื่อสันทนาการ ซึ่งพบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ทั้งนี้ ผลสำรวจในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา พบว่ายังมีผู้ใช้กัญชาเพื่อสันทนาการอยู่กว่า 1 ล้านคน โดยครึ่งหนึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา ยังคงใช้เพื่อสันทนาการอยู่กว่า 5 หมื่นคน⁽³⁾ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดบริการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อเท็จจริง หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ ซึ่งในการจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ต้องมีการประเมินความต้องการและความพร้อมของผู้ป่วย ที่ต้องมีการรับรู้ข้อดีข้อเสียและข้อมูลทุกด้านของกระบวนการรักษา จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานสาธารณสุขในการวางแผนการให้ความรู้ความเข้าใจเพื่อจัดการพยาบาลที่เหมาะสม

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนดู่ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นพื้นที่นำร่องตามโครงการปลูกกัญชาเพื่อประโยชน์ทางการแพทย์ ร่วมกับวิสาหกิจชุมชนที่มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาการปลูกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยให้มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อส่งผลผลิตกัญชาที่มีคุณภาพให้กับคลังวัตถุดิบกัญชาของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ในผลิตภัณฑ์ยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ แต่ยังไม่มีการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย และยังไม่มียาสมุนไพรที่มีกัญชาปรุงผสม ผู้ป่วยต้องไปรับบริการที่โรงพยาบาลอำนาจเจริญ ส่วนคลินิกให้คำปรึกษาเฉพาะด้านกัญชาทางการแพทย์รวมอยู่กับคลินิกให้คำปรึกษาทั่วไป ไม่ได้แยกออกมาชัดเจน ทำให้ประชาชนผู้รับบริการไม่สามารถเข้าถึงบริการให้คำปรึกษาด้านกัญชาทางการแพทย์เท่าที่ควร จากรายงานการศึกษาความรู้และความคิดเห็นของประชาชนต่อเรื่องกัญชาทางการแพทย์ จากกลุ่มตัวอย่างผู้รับบริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนดู่ ในระหว่างพฤษภาคม-ธันวาคม 2564 โดยการสุ่มแบบบังเอิญจำนวน 60 คน พบว่า ตัวอย่างมีความเข้าใจไม่ถูกต้องเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ โดยประเด็นที่เข้าใจผิดมากที่สุด คือการนำกัญชามาใช้รักษาโรคด้วยตนเอง (ร้อยละ 32.00) และเข้าใจผิดว่าคริวเรือนสามารถปลูกกัญชาเพื่อรักษาโรคได้ (ร้อยละ 28.00) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาารูปแบบบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ในประเด็นการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้

สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ สนองตอบความต้องการเกิดความพึงพอใจ และสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ และแนวทางการจัดคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ
3. เพื่อประเมินผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวทางการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

ประชากร เป็นบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาสารสกัดกัญชาทางการแพทย์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู จำนวน 20 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 12 คน ประกอบด้วย แพทย์ 1 คน เภสัชกร 1 คน พยาบาลวิชาชีพ 2 คน แพทย์แผนไทย 1 คน นักวิชาการสาธารณสุข 1 คน ผู้ป่วยที่มารับบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ 3 คน และญาติผู้ป่วย 3 คน

2. การพัฒนารูปแบบการพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

ใช้กลุ่มตัวอย่างเดิม จำนวน 12 คน ประกอบด้วย แพทย์ 1 คน เภสัชกร 1 คน พยาบาลวิชาชีพ 2 คน แพทย์แผนไทย 1 คน นักวิชาการสาธารณสุข 1 คน ผู้ป่วยที่มารับบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ 3 คน และญาติผู้ป่วย 3 คน

3. การประเมินผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

ประชากร เป็นผู้ที่มารับบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม 2564 จำนวน 64 คน กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มอย่างง่ายโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน⁽⁴⁾ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 56 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย

1.1 ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) 4 ขั้นตอน (PAOR) ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติ (Action) 3) การสังเกต (Observation) และ 4) การสะท้อนผล (Reflection)

1.2 แบบสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาสภาพการณ์ ความต้องการใช้บริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ และแนวทางการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity)

2. เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนคู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ ประกอบด้วย

2.1 แบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ในกลุ่มผู้ให้บริการ

2.2 แบบสอบถามและแบบประเมินความพึงพอใจต่อการรับบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ สำหรับผู้รับบริการ 3 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ของผู้รับบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ โรคประจำตัว อาการและการเจ็บป่วย

2) ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับสารสกัดกัญชาทางการแพทย์ จำนวน 20 ข้อ ข้อคำถามมีลักษณะข้อคำถามเป็น 2 ตัวเลือก คือ ใช่/ไม่ใช่ การแปลความหมายคะแนน ระดับความรู้ แบ่งคะแนนอิงเกณฑ์ 3 ระดับดังนี้⁽⁴⁾ ความรู้ระดับสูง (ร้อยละ 80.00 ขึ้นไป) ความรู้ระดับปานกลาง (ร้อยละ 60.00-79.90) และความรู้ระดับต่ำ (ต่ำกว่าร้อยละ 60.00)

3) ส่วนที่ 3 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนคู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 10 ข้อ ลักษณะเป็นข้อคำถามมีให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือมากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน) กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย โดยพิจารณาคะแนนที่ได้จากแบบประเมินความพึงพอใจในการพัฒนารูปแบบ ประยุกต์ตามแนวคิดของ Best⁽⁵⁾ ดังนี้ พึงพอใจระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย 3.68-5.00) พึงพอใจระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.67) และพึงพอใจระดับน้อย (คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33)

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี งานวิจัย แนวทางการดำเนินงาน และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง สร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดของการศึกษาวิจัย

2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในการตรวจสอบด้านความตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of consistency: IOC) พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา มีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไปทุกข้อคำถาม

3. การตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขไปปรับปรุง ทดลองใช้ (Try out) กับพื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านปลาควัว ซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงและมีลักษณะของชุมชนที่คล้ายคลึงกัน นำมา

วิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยวิธี Kuder-Richardson (KR-20)⁽⁵⁾ ในส่วนของการประเมินความพึงพอใจ ที่มีมาตรวัดแบบ Rating Scale ตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้ สัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค⁽⁶⁾ (Cronbach's alpha coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.75

4. การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการประชุม การสนทนากลุ่ม โดยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน แยกตามประเด็นปัญหา และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์

เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ ความต้องการใช้บริการ และแนวทางการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 1) ด้านระบบบริการสุขภาพคลินิกกัญชาทาง ศึกษาจากเอกสาร/ฐานข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นโยบาย แนวปฏิบัติ และการเข้าถึงบริการสุขภาพของผู้ป่วย 2) ด้านฐานข้อมูลสุขภาพ คือ ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางคลินิกของผู้รับบริการ 3) ด้านการสนับสนุนการตัดสินใจ คือ ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ของผู้รับผิดชอบงานคลินิกกัญชาทางการแพทย์ จากการนิเทศติดตามการดำเนินงานตามรูปแบบและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 4) ด้านการสนับสนุนการจัดการตนเอง คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ของผู้รับบริการ 5) ด้านการจัดบริการเชื่อมโยงชุมชน คือ การจัดบริการสุขภาพเชื่อมโยงชุมชน ผู้วิจัยศึกษาจากการจัดทำกิจกรรม แผนงาน โครงการ ด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับกัญชาทางการแพทย์ร่วมกับบุคลากรสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และแกนนำสุขภาพในชุมชน ที่ผ่านมา

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์

ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) 4 ขั้นตอน (PAOR) ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติ (Action) 3) การสังเกต (Observation) และ 4) การสะท้อนผล (Reflection) มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 วางแผน (Planning)

1.1 วิเคราะห์สถานการณ์ และแนวทางการจัดคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

1.2 แต่งตั้งคณะทำงานและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย แยกผู้เข้าร่วมวิจัยเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างมี 3 กลุ่ม คือ 1) ตัวอย่างในการวิเคราะห์บริบท และ 2) ตัวอย่างในการพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ให้บริการ 6 คน และ ผู้รับบริการ 3 คน และ 3) ตัวอย่างในการประเมินผลรูปแบบเป็นผู้รับบริการในคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ จำนวน 56 คน ประเมินความรู้และความพึงพอใจต่อการจัดคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู ก่อนการพัฒนาคุณภาพบริการ

1.3 การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus group discussions) โดย 1) วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหาในการให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ 2) สร้างรูปแบบการจัดบริการคลินิก

ให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอมือง จังหวัดอำนาจเจริญ และ 3) วางแผน/จัดทำแผนปฏิบัติการตามรูปแบบ

2. ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการ (Action) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการตามรูปแบบการจัดคลินิก ให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ รพ.สต.บ้านโนนตู ที่ได้จากขั้นที่ 1 และติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ ประกอบด้วย 1) การออกแบบระบบการบริการสุขภาพ โดยพัฒนากระบวนการให้บริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ด้วยการปรับปรุง Clinical practice guideline พัฒนาระบบบริการสุขภาพ โดยปรับรูปแบบบริการ สนับสนุนความรู้ในการจัดการสุขภาพตนเองเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาต่อเนื่องโดยการมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพและเครือข่ายบริการสุขภาพ 2) การจัดระบบฐานข้อมูลสุขภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยอย่างเป็นระบบจากฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และจัดทำทะเบียนผู้รับบริการให้ครบถ้วนเป็นปัจจุบัน เชื่อมโยงผลลัพธ์ตัวชี้วัดกับฐานข้อมูลสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (Health data center: HDC) เชื่อมโยงฐานข้อมูลงานบริการสาธารณสุขขั้นปฐมภูมิ (JHCIS) กับฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3) การสนับสนุนการตัดสินใจ โดยจัดทำแนวปฏิบัติ/แนวทางการดูแลรักษา ร่วมกับพัฒนาความรู้ทักษะในการจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ การสร้างเครือข่ายในการสื่อสารร่วมกับทีมสุขภาพผู้ให้คำปรึกษาผ่านช่องทาง Line application โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการดูแลผู้ป่วยที่มาใช้บริการ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ป่วย 4) สนับสนุนการจัดการตนเอง และ 5) การจัดการบริการเชื่อมโยงชุมชน

3. ขั้นตอนที่ 3 การสังเกตผล (Observation)

ติดตามและเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงาน ให้คำแนะนำโดยรายงานและบันทึกผลทุกขั้นตอน 2) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ 3) ประเมินผลก่อนและหลังการศึกษาวิจัย และ 4) สังเกตผลการดำเนินงาน ก่อนการดำเนินการ ระหว่างการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ ทำการบันทึกผลทุกขั้นตอน

4. ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผล (Reflection)

ประชุมผู้ร่วมวิจัยเพื่อถอดบทเรียน และสรุปผล 1) สรุปผลที่ได้จากการปฏิบัติ 2) สรุปผลการดำเนินงาน สะท้อนปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงาน 3) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ถอดบทเรียนและหาแนวทางการแก้ไข 4) คืบข้อมูลผลการดำเนินงานแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ 5) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกำหนดแนวทางแก้ไขการดำเนินงานครั้งต่อไป

ระยะที่ 3 ศึกษาผลลัพธ์ของการพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์

โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างผู้ที่มีบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ จำนวน 56 คน ดังนี้ 1) ประเมินความรู้เกี่ยวกับการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ และความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ในกลุ่มผู้รับบริการ และ 2) ประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ในกลุ่มผู้ให้บริการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)
2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. เปรียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ก่อนและหลังการพัฒนา รูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โดยใช้สถิติ Paired t-test

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์ และแนวทางการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ พบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู เป็นพื้นที่นำร่องในการปลูกกัญชาทางการแพทย์ ประชาชน/ผู้รับบริการในพื้นที่รับผิดชอบและพื้นที่ใกล้เคียง มีความสนใจและต้องการใช้บริการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์ และมีความคาดหวังต่อการรักษาด้วยสารสกัดกัญชา แต่ปัจจุบันการรักษาด้วยสารสกัดกัญชาทางการแพทย์ต้องตรวจรักษาโดยแพทย์ และจ่ายยาโดยเภสัชกร ส่วนการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์เป็นการให้บริการร่วมกับบริการกับคลินิกบริการทั่วไป

2. รูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

2.1) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ได้แก่ 1) เพื่อคัดกรอง ให้ความรู้ และติดตามผู้ป่วยที่เหมาะสมต่อการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ 2) เพื่อลดการใช้สารสกัดกัญชาในทางที่ผิดอันส่งผลกระทบต่อสภาวะร่างกาย จิตใจ การเข้าสังคม และเศรษฐกิจ และ 3) สนองตามนโยบายการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์เพื่อช่วยการรักษา เพิ่มคุณภาพชีวิต และการศึกษาวิจัยในผู้ป่วยเฉพาะโรค วันที่ให้บริการคือ วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 08.30-16.30 น. สถานที่ คลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู

2.2) กระบวนการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 1) การออกแบบระบบการบริการสุขภาพ โดยพัฒนากระบวนการให้บริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ด้วยการปรับปรุง Clinical practice guideline พัฒนาระบบบริการสุขภาพ โดยปรับรูปแบบบริการ สนับสนุนความรู้ในการจัดการสุขภาพตนเองเพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาต่อเนื่องโดยการมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพและเครือข่ายบริการสุขภาพ 2) การจัดระบบฐานข้อมูลสุขภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยอย่างเป็นระบบจากฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และจัดทำทะเบียนผู้รับบริการให้ครบถ้วนเป็นปัจจุบันเชื่อมโยงผลลัพธ์ตัวชี้วัดกับฐานข้อมูลสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข (Health data center: HDC) เชื่อมโยงฐานข้อมูลงานบริการสาธารณสุขขั้นปฐมภูมิ (JHCIS) กับฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3) การสนับสนุนการตัดสินใจ โดยจัดทำแนวปฏิบัติ/แนวทางการดูแลรักษา ร่วมกับพัฒนาความรู้ทักษะในการจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ การสร้างเครือข่ายในการสื่อสารร่วมกับทีมสุขภาพผู้ให้คำปรึกษาผ่านช่องทาง Line application โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการดูแลผู้ป่วยที่มาใช้บริการ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ป่วย 4) สนับสนุนการจัดการตนเอง และ 5) การจัดการบริการเชื่อมโยงชุมชน

2.3) ขั้นตอนการบริการ ประกอบด้วย 1) การคัดกรอง/ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้สารสกัดกัญชาเพื่อการรักษาทางการแพทย์ 2) การส่งต่อเพื่อจ่ายการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ในรูปแบบผลิตภัณฑ์แผนไทยร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อยังประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ป่วย ตามเกณฑ์ที่เหมาะสมทางการแพทย์แผนไทยและแผนปัจจุบัน และ 3) การติดตามผลการรักษา โดยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู๋ ติดตามผลรักษาอย่างใกล้ชิด

3. ผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู๋ อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

3.1 สภาพการดำเนินการตามรูปแบบ ดังตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดำเนินงานตามรูปแบบฯ จำแนกรายด้าน

ข้อที่	การดำเนินงานตามรูปแบบ	\bar{X}	SD	การแปลผล
1	การออกแบบระบบการบริการสุขภาพ	4.73	0.64	มากที่สุด
2	การจัดระบบฐานข้อมูลสุขภาพอย่างเป็นระบบ	4.50	0.78	มาก
3	การสนับสนุนการตัดสินใจ	4.10	0.48	มาก
4	สนับสนุนการจัดการตนเอง	4.07	0.45	มาก
5	การจัดบริการเชื่อมโยงชุมชน	4.27	0.69	มาก
	ภาพรวม	4.35	0.33	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การดำเนินงานตามรูปแบบฯ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$, $SD=0.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุดคือ การออกแบบระบบการบริการสุขภาพ ($\bar{X}=4.73$, $SD=0.64$) รองลงมามีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดคือ การจัดระบบฐานข้อมูลสุขภาพอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=4.50$, $SD=0.78$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในระดับมากที่สุดคือ สนับสนุนการจัดการตนเอง ($\bar{X}=4.07$, $SD=0.45$).

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้รับบริการ ก่อนและหลังการพัฒนารูปแบบฯ จำแนกตามระดับความรู้ เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์

ระดับความรู้	ก่อน (n=56 คน)		หลัง (n=56 คน)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ (ตอบถูก 0-11 ข้อ)	26	46.43	4	7.14
ปานกลาง (ตอบถูก 12-15 ข้อ)	19	33.93	32	57.14
สูง (ตอบถูก 16 ข้อขึ้นไป)	11	19.64	20	35.71

จากตารางที่ 2 พบว่า ก่อนการพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู๋ ผู้รับบริการมีคะแนนความรู้เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ อยู่ในระดับต่ำมากที่สุด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 46.43 มีความรู้

ในระดับปานกลาง จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 33.93 และมีความรู้ในระดับสูง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 19.64 หลังการพัฒนารูปแบบฯ มีความรู้อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมา มีความรู้ในระดับสูง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 35.71 และมีความรู้ระดับต่ำ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14

ตาราง 3 เปรียบเทียบคะแนนความรู้เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ก่อนและหลังพัฒนารูปแบบฯ

ความรู้เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์	\bar{X}	SD	n	t	p-value
ก่อนการพัฒนา	11.63	3.51	56	4.84	0.00*
หลังการพัฒนา	16.47	2.36	56		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ก่อนและหลังพัฒนารูปแบบการจัดการบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ พบว่า ภายหลังจากพัฒนารูปแบบการจัดการบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ผู้รับบริการมีความรู้เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการพัฒนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.00$)

3.2 ผู้รับบริการได้รับการดูแลสนองตอบความต้องการและมีความพึงพอใจต่อบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนดู ในระดับมาก (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ (n=56)

ข้อที่	รายการ	\bar{X}	SD	การแปลผล
1	ความพึงพอใจสถานที่ คลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์	3.93	0.45	มาก
2	ความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาในคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์	4.20	0.41	มาก
3	ความพึงพอใจต่อขั้นตอนให้คำปรึกษาในคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์	4.40	0.50	มาก
4	บริการที่ได้รับจากคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ตอบสนองความต้องการรับบริการ	4.37	0.56	มาก
5	ความสะดวกในการเข้ารับบริการ	4.17	0.46	มาก
	รวม	4.21	0.48	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ รพ.สต.บ้านโนนตู โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.21, SD=0.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความพึงพอใจต่อขั้นตอนให้คำปรึกษาในคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ($\bar{X}=4.73, SD=0.64$) รองลงมามีค่าเฉลี่ยระดับมากคือ การจัดระบบฐานข้อมูลสุขภาพอย่างเป็นระบบ ($\bar{X}=4.50, SD=0.78$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในระดับมากคือ สนับสนุนการจัดการตนเอง ($\bar{X}=4.07, SD=0.45$)

3.3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบของผู้ให้บริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ รพ.สต.บ้านโนนตู พบว่ามีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10, SD=0.43$)

3.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ 1) ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อแนะนำขั้นตอนการรับบริการ ตลอดจนข้อมูลด้านอื่นๆ 2) ควรจัดให้มีเอกสารประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อความสะดวกแก่ผู้รับบริการ ให้ได้รับทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น 3) ควรเปิดให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ ผสมผสานแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนไทย เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และ 4) ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาและพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนตู เป็นพื้นที่นำร่องในการปลูกกัญชาทางการแพทย์ ประชาชน/ผู้รับบริการในพื้นที่รับผิดชอบและพื้นที่ใกล้เคียง มีความสนใจและต้องการใช้บริการรักษาด้วยกัญชาทางการแพทย์ และมีความคาดหวังต่อการรักษาด้วยสารสกัดกัญชา แต่ปัจจุบันการรักษาด้วยสารสกัดกัญชาทางการแพทย์ต้องตรวจรักษาโดยแพทย์ และจ่ายยาโดยเภสัชกร ส่วนการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์เป็นการให้บริการรวมกับบริการกับคลินิกบริการทั่วไป

การพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์มีขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาคุณภาพประกอบด้วย 1) การออกแบบระบบการบริการสุขภาพ โดยพัฒนากระบวนการให้บริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ด้วยการปรับปรุง Clinical practice guideline พัฒนาระบบบริการสุขภาพ โดยปรับปรุงแบบบริการ สนับสนุนความรู้ในการจัดการสุขภาพตนเอง เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลรักษาต่อเนื่องโดยการมีส่วนร่วมของทีมสุขภาพและเครือข่ายบริการสุขภาพ 2) การจัดระบบฐานข้อมูลสุขภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลสุขภาพของผู้ป่วยอย่างเป็นระบบ จากฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และจัดทำทะเบียนผู้รับบริการ ให้ครบถ้วนเป็น ปัจจุบันเชื่อมโยงผลลัพธ์ตัวชี้วัดกับฐานข้อมูลสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (Health data center: HDC) เชื่อมโยงฐานข้อมูลงานบริการสาธารณสุขขั้นปฐมภูมิ (JHCIS) กับฐานข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 3) การสนับสนุนการตัดสินใจ โดยจัดทำแนวปฏิบัติ/แนวทางการดูแลรักษา ร่วมกับพัฒนาความรู้ทักษะในการจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ การสร้างเครือข่ายในการสื่อสารร่วมกับทีมสุขภาพผู้ให้คำปรึกษาผ่านช่องทาง Line application โดยทีมสหสาขาวิชาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลการดูแลผู้ป่วยที่มาใช้บริการ

และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ป่วย 4) สนับสนุนการจัดการตนเอง 5) การจัดบริการเชื่อมโยงชุมชน เป็นการปรับปรุงงานโดยมุ่งเน้นที่จะลดขั้นตอนในการทำงานเพื่อให้ได้ทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สูงขึ้น เป็นการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องผสมผสาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำงานง่ายขึ้น ผู้รับบริการสะดวกขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงวิธีการทำงาน และสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

รูปแบบการจัดบริการฯ ที่พัฒนาขึ้นมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อคัดกรอง ให้ความรู้ และติดตามผู้ป่วยที่เหมาะสมต่อการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ 2) เพื่อลดการใช้สารสกัดกัญชาในทางที่ผิด อันจะส่งผลต่อสภาวะร่างกาย จิตใจ การเข้าสังคม และเศรษฐกิจ 3) สนองตามนโยบายการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ เพื่อช่วยการรักษา เพิ่มคุณภาพชีวิต และการศึกษาวิจัยในผู้ป่วยเฉพาะโรค ระบบการบริการประกอบด้วย 1) การคัดกรอง/ให้คำปรึกษา 2) การส่งต่อเพื่อจ่ายการใช้สารสกัดกัญชาทาง 3) การติดตามผลการรักษา สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนารูปแบบคลินิกให้คำปรึกษากัญชาทางการแพทย์ ของกรมการแพทย์⁽⁷⁾ ที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นต้นแบบคลินิกสำหรับผู้ป่วยที่มีปัญหา หรือข้อสงสัยในการใช้สารสกัดกัญชาในการรักษาโรค/ ภาวะของโรค หรือมีความประสงค์ที่จะใช้กัญชาเพื่อรักษาโรคของตนเองสามารถขอเข้ารับการศึกษาได้ โดยขั้นตอนในคลินิกให้คำปรึกษา ประกอบด้วย จุดลงทะเบียน จุดคัดกรอง จุดตรวจทางห้องปฏิบัติการ จุดพบแพทย์ และจุดจ่ายยา

ส่วนผลลัพธ์การพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโนนคู พบว่า ผู้รับบริการได้รับการดูแลสนองตอบความต้องการภายหลังการพัฒนารูปแบบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ผู้รับบริการมีความรู้เรื่องการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์เพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.00$) และมีความพึงพอใจต่อบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ในระดับมาก ส่วนผู้ให้บริการมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดบริการอยู่ในระดับมากสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุวิมล คำย่อย⁽⁸⁾ ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหยวก อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี พบว่าความพึงพอใจของผู้มารับบริการอยู่ระดับพึงพอใจมาก เป็นผลมาจากการออกแบบและปรับระบบบริการที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการและปัญหาสุขภาพ ทำให้ประชาชนเกิดความประทับใจและพึงพอใจในบริการที่ได้รับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภาวิณี อ่อนมุข⁽⁹⁾ ที่ศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย ในหน่วยบริการของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้รับบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยในหน่วยบริการของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีระดับความคาดหวังในคุณภาพการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้านและมีระดับความพึงพอใจในการให้บริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อแนะนำขั้นตอนการรับบริการ ตลอดจนข้อมูลด้านอื่นๆ ให้มีเอกสารประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมเพื่อความสะดวกแก่ผู้รับบริการ ให้ได้รับทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น และควรเปิดให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ผสมผสานแพทย์แผนปัจจุบัน และแพทย์แผนไทย เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนควรมีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อการตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์ ซึ่งปัจจุบันการศึกษาวิจัยและหลักฐานที่มีคุณภาพ

ซึ่งสามารถสนับสนุนความปลอดภัยและประสิทธิภาพของการใช้กัญชาทางการแพทย์มีอยู่จำกัดแต่มีรายงานการใช้กัญชาทางการแพทย์จำนวนมากในต่างประเทศและผู้ป่วยจำนวนมาก ในประเทศมีความปรารถนาที่จะใช้ประโยชน์จากกัญชาทางการแพทย์ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562 มีบทบัญญัติเพื่อเปิดโอกาสให้มีการอนุญาตให้จำหน่ายยาเสพติดให้โทษประเภท 5 แก่ผู้ป่วยเพื่อประโยชน์ในการรักษาภายใต้การดูแลควบคุมและการให้คำแนะนำของแพทย์ผู้ได้รับอนุญาต เพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการและให้กระทำได้อย่างใกล้ชิดโดยคำนึงถึงความต้องการของคนไข้ ภาวะของโรคคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ ความเสี่ยงและประโยชน์ที่ได้รับของผู้ป่วยแต่ละรายแต่ละกรณีไป การเปิดให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ผสมผสานแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนไทย โดยทีมงานที่ผ่านการอบรมได้รับประกาศนียบัตร จึงสอดคล้องกับความต้องการของคนไข้ เพื่อให้คนไข้ได้เข้าถึงสารสกัดกัญชาทางการแพทย์ที่มีคุณภาพปลอดภัยและได้รับการรักษาติดตามควบคุมอาการของโรคและภาวะของโรคส่งผลให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และทีมงานได้ร่วมเรียนรู้ติดตามอาการข้างเคียงไปพร้อมๆ กับคนไข้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องอันจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติต่อไป⁽¹⁰⁾

โดยสรุป รูปแบบบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ ประกอบด้วย 1) การคัดกรอง/ให้คำปรึกษา 2) การส่งต่อเพื่อจ่ายการใช้สารสกัดกัญชาทาง 3) การติดตามผลการรักษา ทำให้ผู้รับบริการได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ สนองตอบความต้องการ เกิดความพึงพอใจ ควรมีการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

ควรเพิ่มศักยภาพโดยการฝึกอบรมบุคลากร อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ให้การบริการมีคุณภาพดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระบวนการทำงานควรเน้นการติดตามประเมินผลทั้งด้านผู้ใช้บริการ ผู้ให้บริการ และการเชื่อมต่อข้อมูลไปสู่ชุมชน ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ป่วยและญาติ/ผู้ดูแลผู้ป่วยเกี่ยวกับการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ และควรสำรวจความพึงพอใจของผู้ให้บริการเป็นระยะๆ เพื่อทราบถึงความต้องการของผู้ให้บริการ โดยนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงการให้บริการให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของผู้ให้บริการ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดตั้งคลินิกกัญชาทางการแพทย์ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรวิจัยและประเมินผลการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแนวทางในการที่จะใช้เป็นรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพบริการคลินิกอื่นๆ ต่อไป

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดบริการคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์กับสถานบริการอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

1. ช่อทิพย์ พรหมมาร์ตน์. ประสบการณ์การใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์ในผู้ป่วยระดับประคอง. วารสารระบบบริการปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว 2563;3(1):29-35.
2. สุริยัน บุญแท้. สรุปผลการศึกษา “โครงการสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นของประชาชนต่อเรื่องกัญชาทางการแพทย์ และ การใช้แบบสันทนาการ: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ” [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [เข้าถึงเมื่อ 2564 พฤษภาคม 22]. เข้าถึงได้จาก: <https://cads.in.th/cads/content?id=102>.
3. เพ็ญจันทร์ แสนประสาน และคณะ. กฎหมายจริยธรรมวิชาชีพการพยาบาล. ปทุมธานี: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร; 2560.
4. Krejcie RV, Morgan DW. Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement 1970;30:607-10.
5. Kuder GF, Richardson MW. The theory of estimation of test reliability. Psychometrika 1937; 2:151-60.
6. Cronbach LJ. Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika 1951; 16:297-334.
7. กรมการแพทย์. รูปแบบคลินิกให้คำปรึกษาการใช้สารสกัดกัญชาทางการแพทย์. นนทบุรี: สำนักงานกิจการโรมพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์; 2562.
8. สุวิมล คำอ้อย. ความพึงพอใจของผู้มารับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหยวก อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี. อุดรธานี: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหยวก; 2555.
9. ภาวิณี อ่อนมุข, ศุภลักษณ์ พิกคำ. ความคาดหวังและความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยในหน่วยบริการของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12 2564;1(12): 742-52.
10. เอื้อมพา กาญจนรังสีชัย. การจัดตั้งคลินิกกัญชากับความปรารถนาของคนไข้ (ปฐมบท). วารสารระบบบริการปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว 2563;3(1):21-8.